

Interview Els Koldewijn

Nieuwsblad van het Noorden, 25 mei 1991

Satdagsbijlage
Nieuwsblad van het Noorden
25 mei 1991

DagWeek

Voordat ze trouwden, hadden ze beloofd elkaar altijd de waarheid te vertellen, maar al na korte tijd kwam het moment waarop ze zich afvroeg of ze die belofte nog wel kon houden. Het was oktober 1971. Haar man Fons was ernstig ziek en had nog maar korte tijd te leven. De ziekte van Hodgkin, laatste stadium, luide de diagnose die de longarts haar had meegedeeld.

"Ik heb toen heel erg in tweestrijd gestaan," vertelt Els Koldewijn (43) twintig jaar later. "Moest ik het wel tegen hem zeggen of niet? De specialist had op een papieren geschreven wat ik moest vertellen, want ik kon het niet onthouden. Uiteindelijk heb ik toch maar besloten de waarheid te verzwigen. Ik kon niet anders."

Op een vrijdagavond heb ik het hem gezegd. Keurig wat de longarts voor me had opgeschreven. Maar ik kon hem niet aankijken, ik keek langs hem heen. Hij moest toen aan mij iets gemerkt hebben. Waarschijnlijk had hij ook zelf al een idee hoe ernstig het was. Hij leeft mij toen in ieder geval niet gekloofd, zoals ik korte tijd later merkte."

Zondags kwam hij erop terug. De dokter heeft me alles verteld, zei hij tegen me, toen ik bij hem op bezoek was. Ik was perplex, omdat de dokter anders had afgesproken, maar ik geloofde wat hij zei. Omdat ik toen geen reden meer had om het voor me te houden, heb ik hem alles verteld. Het was een geweldige opluchting. Toen konden we samen huilen."

"Dinsdags erop ben ik naar de longarts gegaan en toonde me verbaasd dat hij toch alles had verteld. Ik heb hem niets verteld, zei hij, ik heb gezegd wat we hadden afgesproken. Toen pus ik hem toe dat Fons een leugen had gebruikt om mij tot het vertellen van de waarheid te dwingen. Achteraf gezien is dat heel goed geweest. Daarna konden we samen schouder aan schouder strijden."

Ik Koldewijn was dus de schijnmoeder van Fons van Lier uit Enschede die in Nederland vooral bekend is geworden als Leendert Vriel. Onder die schuilnaam bekende wijlen Louis Sinner, journalist van het Algemeen Dagblad, destijds zijn ziekteverloop op. Het werd een serie artikelen die bijna drie jaren zo gaan lopen, want het einde kwam minder snel dan de artsen hadden voorspeld. Over levensbedreigende ziekten werlt de laatste tien jaar openlijk gesproken en geschreven, maar dat was destijds nog zeer uitdendert. Vooral kanker werd niet veel geheimzinnigheid ingeven. Niet alleen artsen

Interview

Els Koldewijn

sarabden vaak de fatale diagnose mee te delen, ook de naaste familie hield niet zelden de mond. Tot het laatste toe bleef de waarheid aan het ziekbed een ongemakkelijk geheim.

Ingestort

Voor Els Koldewijn startte destijds de wereld in elkaar. Ze waren met getrouwd. Fons was een slagertij begonnen die aardig liep, en zij was in verwachting van hun eerste kind. Ze lagen samen in het ziekenhuis. Hij voor de medische onderzoeken, zij voor de bevalling. Het werd een jongetje, Joost. Na de behandelingen trad er een aanmerkelijke verbetering op in de toestand van Fons, maar hun leven was ingrijpend veranderd. De slagertij moest van de hand worden gedaan. Fons bleef thuis en voerde Joost op. En Els, die verpleegkundige was, ging weer werken, omdat ze financieel zelfstandig wilden zijn en niet afhankelijk van een uitkering. Beklemd door het isolement waarin vooral Fons door zijn ziekte terecht was gekomen, zochten ze samen naar mogelijkheden om de rest van zijn leven inhuud te geven. Om het taboe dat op kanker rustte te doorbreken, schreeven ze een brief aan de hoofdredactie van het Algemeen Dagblad, waarin ze voorstelden een serie artikelen aan het probleem te wijden en zichzelf als gesprekspartners aanboden.

"Dat is uitgesmond in het contact met Louis Sinner dat voor ons heel veel heeft betekend," zegt ze. "We zijn met elkaar in zee gegaan, niet wetend dat het zo lang zou gaan duren. Toch is het heel goed geweest. Meestal kwam hij op vrijdagavond en dan praatte we tot diep in de nacht. Dat heeft ook bij ons tot een grotere verdieping van het verwerkingsproces geleid, omdat een derde toch weer andere vragen stelt."

Netwerk

Toen het einde in zicht kwam, gaf Fons te kennen dat hij thuis wilde sterven en niet in de kille wereld van het ziekenhuis. Vanzelfsprekend stemde Els daarin toe, hoewel ze als verpleegkundige wist hoe zwaar de verzorging zou gaan worden.

Prijs voor pionierster terminale thuiszorg

Het was begin jaren zeventig en kanker was nog taboe. Niet alleen artsen schroomden vaak om de diagnose mee te delen, ook de naaste familie deed er het zwijgen toe. Fons van Lier, slager in Enschede, kreeg de ziekte en stierf eraan. Thuis, omringd door zijn familie, zoals hij zelf graag had gewild. Dank zij het werk van zijn vrouw Els en vele anderen is dat nu ook voor anderen mogelijk geworden.

Leven voor de stervenden

Stichting

Terug in Enschede draag ze het idee uit en gaf daardoor de stoot tot de oprichting in 1980 van de stichting Leendert Vriel, een organisatie van vrijwilligers die zich inzet voor hulp aan kankerpatiënten die thuis willen sterven. In de afgelopen tien jaar is het initiatief op vele plaatsen nagevolgd. Meer dan zestig plaatselijke stichtingen zijn inmiddels op dit gebied actief.

Muntendam-prijs

Vanwege haar pionierwerk voor de terminale thuiszorg heeft de Nederlandse Kankerbestrijding aan Els Koldewijn onlangs de Muntendam-prijs toegekend, een bruisen legening met een geldprijs van 50.000 gulden, die moet worden besteed aan terminale thuiszorg. Ze neemt de prijs op 1 juni in Breda in ontvangst. De toekenning van de prijs valt samen met het moment waarop ze zich als bestuurslid van de stichting Leendert Vriel terugtrekt. Twintig jaar lang heeft het onderwerp een groot deel van haar leven beheerst. Anderen nemen nu de fakkel over.

Zijzelf mat haar belangstelling nu naar andere terreinen verleggen, al zal ze wel als adviseur aan de stichting verbonden blijven. Ze is hertrouwd en sinds april directeur zorgverlening van het verzorgingshuis Humanitas in Hengelo. De ervaringen zijn verwerkt, beelden beginnen te vervagen. Er is nog een ding van vroeger overgebleven: het dagboek. Maar het ogenblik waarop dat wordt geopend, wordt niet door haar bepaald, maar door haar zoon.

Jan Haverkate

Zonder hulp van buitenstaanders zou het zelfs niet eens kunnen. Met behulp van familieleden, buren, vrienden en collega's slaagde ze erin een netwerk van vrijwilligers te organiseren die in de laatste zes weken ieder hun aandeel leverden in de stervensbegeleiding. Fons overleed in mei, nadat hij eerst

nog zelf met zijn zoon had kunnen praten over zijn naderende dood. Hij liet voor hem een dagboek na waarin hij zijn gedachten gedurende de laatste jaren van zijn leven had opgeschreven. Een dagboek dat Joost op een door hemzelf te bepalen tijdstip zou kunnen lezen, zodat hij zich toch

nog een beeld kon vormen van de man die zijn vader was, maar van wie hij zich op latere leeftijd ongetwijfeld nog maar heel weinig zou herinneren. In de daarop volgende jaren bleef Els Koldewijn, voortbouwend op haar eigen levenservaring, zich interesseren voor de begeleiding van kankerpatiënten. In haar

Prijs voor pionierster terminale thuiszorg

Het was beginjaren zeventig en kanker was nog taboe. Niet alleen artsen schroomden vaak om de diagnose mee te delen, ook de naaste familie deed er het zwijgen toe. Fons van Lier, slager in Enschede, kreeg de ziekte en stierf eraan. Thuis, omringd door zijn familie, zoals hij zelf graag had gewild. Dank

zij het werk van zijn vrouw Els en vele anderen is dat nu ook voor anderen mogelijk geworden.

Leven voor de stervenden

Voordat ze trouwden, hadden ze beloofd elkaar altijd de waarheid te vertellen, maar al na korte tijd kwam het moment waarop ze zich afvroeg of ze die belofte nog wel kon houden. Het was oktober 1971. Haar man Fons was ernstig ziek en had nog maar korte tijd te leven. De ziekte van Hodgkin, laatste stadium, luidde de diagnose die de longarts haar had meegedeeld. 'Ik heb toen heel erg in tweestrijd gestaan/ vertelt Els Koldewijn (43) twintig jaar later. "Moest ik het wel tegen hem leggen of niet? De specialist had op een papiertje geschreven wat ik moest vertellen, want ik kon het niet onthouden. Uiteindelijk heb ik toch maar besloten de waarheid te verzwijgen. Ik kon niet anders.

'OP een vrijdagavond heb ik het hem gezegd. Keurig wat de longarts voor me had opgeschreven. Maar ik kon hem niet aankijken, ik keek langs hem heen. Hij moet toen aan mij iets gemerkt hebben. Waarschijnlijk had hij ook zelf al een idee hoe ernstig het was. Hij heeft mij toen in ieder geval niet geloofd, zoals ik korte tijd later merkte."

"Zondags kwam hij erop terug. De dokter heeft me alles verteld, zei hij tegen me, toen ik bij hem op bezoek was. Ik was perplex, omdat de dokter anders had afgesproken, maar ik geloofde wat hij zei. Omdat ik toen geen reden meer had om het voor me te houden, heb ik hem alles verteld. Het was een geweldige opluchting. Toen konden we samen huilen."

"Dinsdags erop ben ik naar de long-arts gegaan en toonde me verbaasd dat hij toch alles had verteld. Ik heb hem niets verteld, zei hij, ik heb gezegd wat we hadden afgesproken. Toen pas bleek me dat Fons een leugen had gebruikt om mij tot het vertellen van de waarheid te dwingen. Achteraf gezien is dat heel goed geweest. Daarna konden we samen schouder aan schouder strijden."

Els Koldewijn was dus de echtgenote van Fons van Lier uit Enschede die in Nederland vooral bekend is geworden als Leendert Vriel. Onder die schuilnaam tekende wijlen Louis Sinner, journalist van het *Algemeen Dagblad*, destijds zijn ziekteverloop op. Het werd een serie artikelen die bijna driejaren zou gaan lopen, want het einde kwam minder snel dan de artsen hadden voorspeld. Over levensbedreigende ziekten wordt de laatste tien jaar openlijk gesproken en geschreven, maar dat was destijds nog zeer uitzonderlijk. Vooral kanker werd met veel geheimzinnigheid omgeven. Niet alleen artsen aarzelden vaak de fatale diagnose mee te delen, ook de naaste familie hield niet zelden de mond. Tot het laatst toe bleef de waarheid aan het ziekbed een ongemakkelijk geheim.

Ingestort

Voor Els Koldewijn stortte destijds de wereld in elkaar. Ze waren net getrouwd. Fons was een slagerij begonnen die aardig liep, en zij was in verwachting van hun eerste kind. Ze lagen samen in het ziekenhuis. Hij voor de medische onderzoeken, zij voor de bevalling. Het werd een jongetje: Joost.

Na de behandelingen trad er een aanmerkelijke verbetering op in de toestand van Fons, maar hun leven was ingrijpend veranderd. De slagerij moest van de hand worden gedaan. Fons bleef thuis en voedde Joost op. En Els, die verpleegkundige was, ging weer werken, omdat ze financieel zelfstandig wilden zijn en niet afhankelijk van een uitkering.

Beklemd door het isolement waarin vooral Fons door zijn ziekte terecht was gekomen, zochten ze samen naar mogelijkheden om de rest van zijn leven inhoud te geven. Om het taboe dat op kanker rustte te doorbreken, schreven ze een brief aan de hoofdredactie van het *Algemeen Dagblad*, waarin ze voorstelden een serie artikelen aan het probleem te wijden en zichzelf als gesprekspartners aanboden.

"Dat is uitgemond in het contact met Louis Sinner dat voor ons heel veel heeft betekend," zegt ze. "We zijn met elkaar in zee gegaan, niet wetend dat het zo lang zou gaan duren. Toch is het heel goed geweest. Meestal kwam hij op vrijdagavond en dan praatten we tot diep in de nacht. Dat heeft ook bij ons tot een grotere verdieping van het verwerkingsproces geleid, omdat een derde toch weer andere vragen stelt."

Netwerk

Toen het einde in zicht kwam, gaf Fons te kennen dat hij thuis wilde sterven en niet in de kille wereld van het ziekenhuis. Vanzelfsprekend stemde Els daarin toe, hoewel ze als verpleegkundige wist hoe zwaar de verzorging zou gaan worden. Zonder hulp van buitenstaanders zou het zelfs niet eens kunnen. Met behulp van familieleden, burens, vrienden en collega's slaagde ze erin een netwerk van vrijwilligers te organiseren die in de laatste zes weken ieder hun aandeel leverden in de stervensbegeleiding. Fons overleed in mei, nadat hij eerst nog zelf met zijn zoontje had kunnen praten over zijn naderende dood.

Hij liet voor hem een dagboek na waarin hij zijn gedachten gedurende de laatste jaren van zijn leven had opgeschreven. Een dagboek dat Joost op een door hemzelf te bepalen tijdstip zou kunnen lezen, zodat hij zich toch nog een beeld kon vormen van de man die zijn vader was, maar van wie hij zich op latere leeftijd ongetwijfeld nog maar heel weinig zou herinneren

In de daarop volgende jaren bleef Els Koldewijn, voortbouwend op haar eigen levenservaring, zich interesseren voor de begeleiding van kankerpatiënten. In haar werk, de wijkverpleging, kreeg ze veel met het probleem te maken. Tijdens een excursie naar Engeland maakte ze kennis met het werk van St. Christopher Hospice in Londen, een instituut waar ongeneeslijk zieke mensen in de laatste fase van hun leven op een waardige wijze worden begeleid.

"Voor mij was dat een openbaring," vertelt ze. "Wat ik daar zag, was wat Fons en ik ook samen hadden geprobeerd te verwerkelijken. Daar gebeurde hetzelfde, alleen stond er een organisatie achter die van mijn ideaal een doel had gemaakt en bij wie mensen konden aankloppen. Iets dergelijks moest ook in Nederland van de grond komen, vond ik toen meteen."

Stichting

Terug in Enschede droeg ze het idee uit en gaf daardoor de stoot tot de oprichting in 1980 van de *stichting Leendert Vriel*, een organisatie van vrijwilligers die zich inzet voor hulp aan kankerpatiënten die thuis willen sterven. In de afgelopen tien jaar is het initiatief op vele

plaatsen nagevolgd. Meer dan zestig plaatselijke stichtingen zijn inmiddels op dit gebied actief.

Muntendam-prijs

Vanwege haar pionierswerk voor de terminale thuiszorg heeft de Nederlandse Kankerbestrijding aan Els Koldewijn onlangs de Muntendam-prijs toegekend: een bronzen legpenning met een geldprijs van 50.000 gulden, die moet worden besteed aan terminale thuiszorg. Ze neemt de prijs op 1 juni in Breda in ontvangst. De toekenning van de prijs valt samen met het moment waarop ze zich als bestuurslid van de *stichting Leendert Vriel* terugtrekt. Twintig jaar lang heeft het onderwerp een groot deel van haar leven beheerst. Anderen nemen nu de fakkel over. Zijzelf gaat haar belangstelling nu naar andere terreinen verleggen, al zal ze wel als adviseur aan de stichting verbonden blijven. Ze is hertrouwd en sinds april directeur zorgverlening van het verzorgingshuis Humanitas in Hengelo. De ervaringen zijn verwerkt, beelden beginnen te vervagen. Er is nog één ding van vroeger overgebleven: het dagboek. Maar het ogenblik waarop dat wordt geopend, wordt niet door haar bepaald, maar door haar zoon.

Jan Haverkate

Els Koldewijn Foto: Werner Rauwerdink/GPD